

Deniz Kaplumbağaları Kuzeye Gidiyor

Bülent Gözcüoğlu

Yaklaşık 150 milyon yıldır yeryüzünde soylarını devam ettiren deniz kaplumbağaları, özellikle 20. yüzyıla birlikte hem üreme hem de beslenme alanlarının insan faaliyetleri nedeniyle bozulması ya da tamamen ortadan kalkması nedeniyle soylarını devam ettiremeyecek duruma geldi. Balıkların oltaları, ağları, misinaları, zıpkınları sürat teknelerinin pervaneleri ve kasıtlı öldürmeler de en büyük tehditler. Ayrıca her geçen gün artan deniz kirliliğinin yarattığı tehlikeler de deniz kaplumbağalarını olumsuz etkiliyor. Dünyada sekiz deniz kaplumbağası türü (*Dermochelys coriacea*, *Lepidochelys kempii*, *Lepidochelys olivacea*, *Chelonia mydas*, *Chelonia agassizi*, *Caretta caretta*, *Eretmochelys imbricata*, *Natator depressus*) yaşıyor. Bunlardan beşi Akdeniz Havzası'nda bulunuyor. Bu beş türden ikisi iribaşlı deniz kaplumbağası (*Caretta caretta*) ve yeşil deniz kaplumbağası (*Chelonia mydas*), her yıl düzenli olarak yuvalar. İribaşlı deniz kaplumbağasının üreme bölgeleri, genellikle Doğu Akdeniz Bölgesi'nde yoğunlaşmış. Bununla birlikte, az sayıda yuvalama Akdeniz'in batı bölümlerinde. Türün Doğu Akdeniz'deki önemli yuvalama alanları Türkiye ve Yunanistan sahilleri. Bir üreme sezonunda Akdeniz Havzası'ndaki değişik üreme alanlarında yaklaşık 5000 yuva yapan iribaşlı deniz kaplumbağası yuvalarından % 27'si ülkemiz sahillerindeki farklı üreme alanlarında.

Deniz kaplumbağalarını koruma çalışmaları dünyada olduğu gibi ülkemizde de üniversiteler ve gönüllüler tarafından yapılıyor. Özellikle de yuvalama olan yaz aylarında çok sayıda gönüllü kaplumbağaların yaşam alanlarını korumaya çalışıyor. Bu çalışmalardan biri de Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Barbaros Çetin ve Doç. Dr. Çetin Ilgaz ve ekibi tarafından yapılıyor. İribaşlı deniz kaplumbağası türü ile ilgili 2011 yılına kadar gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, ülkemizin Akdeniz sahil şeridi boyunca (en batısında Ekincik Kumsalı'ndan başlayıp en doğuda Samandağ Kumsalı'nda sonlanan) yirmi bir önemli deniz kaplumbağası üreme alanı tespit edildi. Prof. Dr. Barbaros Çetin ve Doç. Dr. Çetin Ilgaz ve ekibi İzmir-Dikili kumsalını "22. Önemli Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı" olarak belirlediler.

İklim değişikliği canlıların biyolojik yapıları ve dağılışları üzerine etki ediyor. Bununla birlikte deniz seviyesindeki yükselmeler ve deniz suyu sıcaklığının artışı biyoçeşitlilik üzerinde de büyük bir etkiye sahip. Gelecekte ortaya çıkacak olan hava sıcaklığındaki artışın, Avrupadaki pek çok kurbağa (% 45-69) ve sürüngen (% 61-89) türünün dağılışları üzerinde olumsuz etkisinin olması bekleniyor. Beklenmeyen bir hızla gelişen iklim değişikliğinden en fazla düzeyde etkilenecek sürüngen türlerinden birinin de deniz kaplumbağaları

olacağı düşünülüyor, deniz kaplumbağaları bu konuda belirleyici tür olarak ele alınıyor. Deniz kaplumbağalarının iklim değişikliğinden bu derecede fazla etkilenecek olmasının temel nedenlerinden biri, deniz kaplumbağalarında cinsiyetin ortaya çıkışında yuva içi sıcaklığın belirleyici faktör olması. Yuva içi sıcaklığının 29 °C'nin üstünde olması durumunda dişi ağırlıklı bireyler ortaya çıkarken, 29 °C'nin altında olması durumunda erkek ağırlıklı bireyler meydana gelir. Bu bağlamda, Dikili Kumsalı'nın ekolojik açıdan hayli farklı bir bölgede bulunması da, söz konusu kumsaldaki deniz kaplumbağası popülasyonunun araştırılmasının ayrı bir önemli noktasını oluşturuyor. Bu yıl Akdeniz kıyılarımızdan çıkan iribaşlı deniz kaplumbağası yavrularının yaklaşık % 85'ini dişi bireyler oluşturuyor. 2011 yılında ise Antalya-Çıralı kumsalında çıkan yavruların tamamının dişi olduğu kumsalda yuva içi sıcaklık ölçümleriyle ortaya kondu.

Bilim insanlarının aklına gelen soru şu: Acaba bugüne kadar Akdeniz'e oranla daha soğuk sulara ve daha serin kumul alanlarına sahip Kuzey Ege (İzmir-Dikili) sahillerinde yumurtlama alanı oluşturmanın ekolojik gerekçesi, daha fazla erkek birey oluşumunu sağlamak suretiyle yaklaşık 110 milyon yıldır yaşamını sürdüren iribaşlı deniz kaplumbağaların neslini devam ettirme içgüdü mü? Bu ekolojik açıdan akla uygun geliyor.